

rarno-muzičkim kvalitetama, kompozicijskim i leksičkim odlikama (Š. Plana), o dječjem folkloru u Makedoniji (V. Antić i V. Jaćoski), o braći Miladinovima i dječjem folkloru (Z. Todorovska), o dramsko-muzičkim elementima u dječjim igrama na području Bosne i Hercegovine (M. Obradović), o rumunjskom dječjem folkloru (E. Comisel) i o vrijednosti »primarnog ritmičkog vremena« u dječjem ritmu za proces formiranja muzikalnog jezika (G. Suliteanu).

O magiji u narodnom životu izvještava se u šest saopćenja, i to: o magiji u stvaralaštvu stočara balkanskog naroda (D. Antonijević), o fantastici pripovijetke i etnografiji na primjerima ovna i konja u pripovijetkama i o njihovoj povezanosti s kultom mrtvih (N. Bregadze), o kultu vode u gruzinskom folkloru u prošlosti i sadašnjosti (E. Virsaladze), o magiji i njenoj primjeni u Bitolju (J. Butovski), o magiji u narodnom životu Poljica (A. Nazor) i o okupljanju daire — magijskom načinu liječenja od pomame u Hercegovini (M. Đ. Slijepčević).

Kratkoj šaljivoj pripovijeci (anegdoti) posvećeno je pet saopćenja. Govori se o estetskoj vrijednosti šaljivih narodnih pripovijedaka (N. Knežević), o južnomoravskoj šaljivoj priči o NOB-u (R. Trebješanin), o crnogorskim anegdotama (S. Orović), o makedonskim anegdotama oko Kosturskog, u kojima se ističu ljudski nedostaci (A. Popvasileva) i o Terziću i Milekiću kao tvorcima užičke zvrčke (R. V. Poznanović).

Nacionalnom i općeljudskom u usmenoj narodnoj književnosti posvećeno je devet saopćenja. Bruno Meriggi na primjenima ruskih bilina, u kojima su sjećanja na prastara vjerovanja i obrede magijsko-sakralnog karaktera, tako tipična za čitav svijet, zaključuje da se u nekoj nacionalnoj poeziji uz nacionalne elemente mogu naći i oni univerzalni. Miodrag S. Lalević govori o zagonetki kao o igrariji duha i bavi se njenim postankom, oblikom i karakteristikama, a Alija Nametak izvještava o narodnim poslovicama sačuvanim kod naših iseljenika u Turskoj. O odjeku srpskohrvatske narodne poezije u »umjetničkoj« književnosti i drugim umjetnostima govori M. Ibrovac, a o kraljici Jeleni Nemanjić u narodnoj tradiciji J. Vukmanović. Baveći se porijeklom ruskih bilina, F. J. Oinas pobija da su ih stvorile mase radnog naroda, dokazujući to dvjema glavnim temama: lovom i borbom. O zmijanjskoj narodnoj pjesmi govori M. Vulin, a Magdalena Anđelić o paralelama megdana u Firdusijevoj *Sahnami* i srpskohrvatskoj narodnoj poeziji. Govoreći o odlikama usmenog narodnog stvaralaštva Albanaca gnjilanskog kraja s lingvističkoga gledišta, A. M. Kēlmendi drži da otkrivanje jezičnih specifičnosti omogućuje dublji prodor u strukturu usmenog narodnog stvaralaštva toga kraja.

Kako se vidi, tematika je vrlo široka, saopćenja većinom informativna i s dosta građe.

Ante Nazor

POLJIČKI ZBORNIK, Urednik GRGA NOVAK, izd. Kulturno-prosvjetno društvo Poljičana i Matica hrvatska — Zagreb, sv. 2, Zagreb 1971, 296 str.

U drugom svesku »Poljičkog zbornika« tiskano je devetnaest referata i saopćenja održanih na simpoziju *Poljička Republika* (Omiš 29. svibnja do 1. lipnja 1969).

O najstarijem rukopisu *Poljičkog statuta* i problemu redakcije Statuta piše Vladimir Mošin, a o nekim srednjovjekovnim hrvatsko-ruskim paralelama, posebno o terminima »vrvj« i »satnik«, Julijan Bromlej, koji zaključuje da »hrvatsko-ruska terminološka uzajamnost pretpostavlja 'neku trajnu bliskost kulturnih odnosa ruskog i hrvatskog naroda' (Grekov)«. Paralele koje je Bromlej iznio još jednom svjedoče da postanak ove bliskosti polazi iz vrlo daleke prošlosti, vjerojatno iz razdoblja koje je prethodilo seobi Slavena.

Nakon kratkog uvoda o razvoju poljičke samostalnosti Rafo Ferri govori o porijeklu poljičkog rodovskog plemstva, koje je zabilježeno u XV stoljeću, na temelju starije tradicije (da su osnivači Poljičke župe bili braća Tišimir, Krešimir i Elen, sinovi kneza Miroslava). Raspravljajući o toj tradiciji, autor spominje neke prigovore u vezi s imenom drugog i trećeg brata i neka nova opažanja koja govore u prilog mišljenju da je ta tradicija ne samo moguća nego i vjerojatna. Ferdo Čulinović govori o državnopravnom položaju slobodnih općina Poljica, a Avdo Sućeska o položaju Poljica u osmanlijskoj državi. O važnosti proučavanja specifičnosti poljičkog statutarnog uređenja govori Antun Cvitančić, a o nekim primjerima i značajkama samoupravljanja u ekonomsko-društvenom životu poljičkih sela (i katuna) Juraj Marušić. Ante Škobilj govori o dva niza starohrvatskih crkvice u Poljičkom primorju, a Josip Bratulić o glagoljici i glagoljašima u Poljicima. O jeziku na području Poljica govori Nedjeljko Mihanović, o nomenklaturi poljičkog krša Petar Šimunović, o ispravi kneza Brečka kao spomeniku jezične prošlosti na Braču Olga Nedeljković i o Poljičanima na Braču Andre Jutronic.

Govoreći o etnološkoj problematici Poljica, Marijana Gušić navodi da »kao povijesna i kulturna regija, Poljica predstavljaju poglavlje za se u našem narodnom organizmu«, da su »jedna od najbolje očuvanih cjelina« i da »uporno čuvaju starinu«. U prilogu *Od umicanja divojak silom* Vesna Čulinović-Konstantinović govori o otmicama djevojaka (nevjeste), varijantama njihovih oblika, kaznama i odredbama o otmici u Poljičkom statutu.

O muzičkoj tradiciji u narodnom pjevanju u Poljicima piše Vinko Žganec. Uz taj prilog koji je proširen izvještaj s dvaju putovanja kroz Poljica, objavljen u »Ljetopisu JAZU« (Zagreb, knj. 66, 1962, str. 359—363), potrebno je ponešto pripomenuti. Autor između ostalog kaže: »Na moje iznenađenje, samo sam malen dio Ivaniševićevih zapisa mogao sada potvrditi«, a na drugom mjestu: »Držao sam da ću u Poljicima naći mnogo više građe, jer sam iz te etnološke monografije (Ivaniševićeve) zaključivao da tu ima mnogo više pjesama nego što sam ih stvarno našao.« Međutim, on navodi da je na prvom putovanju čuo 44, a na drugom 57 pjevača i pjevačica i od njih snimio preko 250 snimaka, dok u monografiji Frane Ivaniševića (od koje nisu spomenuti dijelovi u 2. svesku knjige IX i 1. svesku knjige X »Zbornika za narodni život i običaje«) ima samo tridesetak pjesmica, najčešće od 4 do 10 stihova (najdulja ima 41 stih). Autor navodi da mu je Matija Grgat iz Jesenica otpjevala nekoliko starih epskih pjesama, od kojih je tipična i strogo silabična »Kada naši topi zapucaše, Jankoviću glase donosiše...«

Matija Grgat zna više epskih pjesama, ali ova navedena pjesma ima samo osam improviziranih stihova, s kojima je Mare Trgo dočekala svog brata Antu kad je došao na otvaranje puta u Zeljovice. Autor spominje svoje snimke epskih pjesama o Mili Gojsalića i navodi da se razlikuju među sobom »različnim napjevima, a ponegdje i po tekstovima«. Razlike u napjevima postoje,

ali do razlika u tekstovima moglo je doći jedino zaboravom i variranjem dijelova Kapićeve pjesme objavljene u »Vijencu« (Zagreb 1887, br. 8, 9, 11—14), pa je Kapićev i onaj »specijalan tekst pjesme o Mili Gojsalića« što ga je pjevao Franjo Lozić.

Govoreći o naricaljkama u Poljicima, autor kaže da se taj kraj u toj vrsti »razlikuje od drugih krajeva u Hrvatskoj, gdje su bile u običajima naricaljke, jer se — barem danas — u tim krajevima naricaljke javljaju kao improvizacija, koje su sasvim subjektivne, spontane, često zapanjujući realističke, koje su odraz najintimnijih veza ženske osobe s pokojnikom za kojim plače«. I zatim zaključuje: »Naricaljki toga tipa nisam našao u Poljicima.« Ako bi to imalo značiti da u Poljicima nema improviziranih naricaljki, poput ovih opisanih, onda to nije točno. Upravo je obratno. Naricaljke koje prate mrtvaca od smrti do pogreba spontano naricaju iz bola i tuge za pokojnikom. Stoga se tekst naricaljke može sačuvati samo u memoriji prisutnih i teško ga je reproducirati. U Poljicima se naricaljke rijetko »pripremaju«, ali se postavljaju pri kasnijim posjetima grobu ili crkvi, ili u polju, ili idući putem, kada tužilica »obavješćuje« pokojnika o raznim događajima nastalim poslije njegove smrti.

Pregled narodnog stvaralaštva u Poljicima od 14. stoljeća do naših dana dao je Ante Nazor. O poljičkim brodarima i pomorcima piše Oliver Fio, a o mogućnostima privrednog razvitka Poljica Ivo Petrić.

Ante Nazor

KAJ, časopis za kulturu i prosvjetu, Glavni i odgovorni urednik STJEPAN DRAGANIĆ, Zagreb, god. IV, 1971; god. V, 1972; god. VI, 1973 (br. 1—7).

U »Narodnoj umjetnosti« VIII od 1971. god. dat je prikaz etnografskih sadržaja prvih triju godišta časopisa »Kaj«. Uskoro će ovaj časopis navršiti i šestu godinu izlazenja; iz godine u godinu redaju se brojevi bez zastoja i neizmijenjena lika. Budući da je od prvog prikaza prošlo podosta vremena, uputit ćemo ovdje na one sadržaje koji mogu koristiti etnologu a nalazimo ih u IV, V i djelomično VI godištu.

God. IV, 1971. U dvobroju 3—4, koji se bavi problemima Samobora, javlja se Ivica Sudnik osvrtom na povijest ovoga grada *Sanobor — naš dragi i stari*. U njemu donosi prijevod povelje Bele IV Samoborcima, iz koje se vidi da su Samoborcima sudili starješine mjesta koje su stanovnici sami birali. Tako je Bela IV vjerojatno ozakonio stari običaj biranja mjesnog, odnosno seoskog starješine i njegovo pravo rješavanja sporova među mještanima. U mnogim pravnim dokumentima može etnolog naći potvrdu historijskog kontinuiteta nekih činjenica i otkriti ponešto već zaboravljeno. Iz pravnog spisa koji u istome članku citira I. Sudnik saznajemo da su Samoborci 1774. godine za sjetvu orali 3 puta, kao i to da su pri oranju upotrebljavali šest volova; dalje, Samoborci se tuže da je sijeno loše i da otavu ne mogu kositi. Saznajemo također da su sijali ječam, pšenicu, raž i zob, a nije im nedostajalo ni vina. Na kraju ovog broja posvećenog Samoboru dani su i neki odlomci iz